

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(4)

2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 116 sahifa,
12-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktab o'quvchilarining musiqiy tafakkurini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	10
<i>Abilov Muslim Normuxammadovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati.....	14
<i>Bolqiyev Axmad</i>	
Jamiyat muhitida radikalizmning oldini olishga qaratilgan uzluksiz profilaktika tizimini yaratish	17
<i>Axmedova Iroda Shaxitbekovna</i>	
Inklyuziv ta'lim va gospital pedagogikani rivojlantirishda pedagogning tashkilotchilik madaniyati: nazariy va amaliy aspektlar	22
<i>Djabborov Ma'sud Bahriddinovich, Arolova Zarina Lochin qizi</i>	
Developing Sociolinguistic Competence in Intensive Teaching of Foreign Languages to Adults	28
<i>G. R. Tolibova</i>	
Языковая выразительность и художественный мир сказки "Муха-Цокотуха"	31
<i>Garifullina Alsu Robert qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda nasriy asarlarni o'qitish	35
<i>Ibodullayeva Madina Muzaffar qizi</i>	
Nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalarda nutq faoliyatining yuzaga kelish xususiyatlari	38
<i>Ibroximova Fotimaxon Qobiljon qizi</i>	
Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilarni fuqarolik hayotiga ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasining nazariy-metodologik tahlili (CTP dasturi misolida).....	42
<i>Ikmatullayev G'ayrat Zokirovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'quv motivatsiyasini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish yo'llari	47
<i>Islamova Fotima Shamsiddinovna, Ismoilova Mohinur Faxriddin qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida milliy o'quv dasturini amaliyotga joriy etishning asosiy tamoyillari	52
<i>Mamanazar Djumayev</i>	
Turli vazn toifalaridagi dzyudochilarning texnik-taktik tayyorgarligini takomillashtirish	61
<i>I. B. Matmuratova</i>	
Maktabgacha ta'limda xalqaro monitoring va baholash dasturlarining o'rni	65
<i>Mutalova Dilnoza Abdurashidovna</i>	
Raqamli texnologiyalar orqali o'quvchilarning intellektuallik koeffitsientini rivojlantirish va zamonaviy ko'nikmalarini shakllantirish	69
<i>Normamatova Sevinch Asror qizi</i>	
Ona tilidan o'quvchilarning pragmatik kompetensiyasining rivojlanganlik darajasini aniqlash mezonlari.....	73
<i>Ollqova O'g'iljon Mamanazarovna</i>	
Oliy ta'limda adaptiv raqamli ta'lim texnologiyalari asosida o'quv jarayoni samaradorligini oshirish modeli ...	77
<i>Quchqarova Dilnovoz Shaymaxammad qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini autentik videomateriallar asosida rivojlantirish metodikasi	81
<i>Qurbonova Shalola Ilhomiddinovna</i>	
Jadid ma'rifatparvarlari pedagogik merosini tadqiq etishning zamonaviy ijtimoiy-pedagogik ahamiyati	84
<i>Raxmatova Dilbar Anvar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining funksional savodxonligini xalqaro baholash dasturlari asosida rivojlantirish	88
<i>Shavqiddin Burxonov</i>	
Development of Students' Artistic Taste and Aesthetic Education as a Pedagogical Problem.....	91
<i>Temirov Murodjon Anvarovich</i>	
O'smirlarda huquqiy madaniyatni shakllantirishda ma'naviy-ma'rifiy faoliyatning pedagogik imkoniyatlari... 95	
<i>Umarov Qobiljon</i>	

Ta'lim va tarbiya tizimida falsafiy yondashuvning pedagogik asoslari ..... 98 Umurov Sharif Rajabovich	98
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida so'z turkumlariga oid mashg'ulotlar ustida ishlash ..... 102 Voxidova Muqaddas Rasuljon qizi	102
Методические основы развития критического мышления обучающихся при изучении информационных технологий в условиях использования искусственного интеллекта ..... 106 Панжиева Назокат Нормаматовна	106
Динамика морфологической системы современного русского языка в условиях цифровизации ..... 111 Тураева Дилфуза Даминовна	111

BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA SO'Z TURKUMLARIGA OID MASHG'ULOTLAR USTIDA ISHLASH

Voxidova Muqaddas Rasuljon qizi

Oriental universiteti Uzluksiz ta'lim pedagogikasi kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ona tili darslarida imlo savodxonligini takomillashtirishga oid taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. O'qituvchi o'quvchilar qaysi mavzuni o'rganmasin, nazariy bilimlarini qo'llashga ko'proq e'tibor qaratishi kerak. Dastur hajmida har bir sof mavzuni o'rgatib, unga ko'niktirib, o'sha ishlar yordamida ishonchini shakllantirib, ongini rivojlantiramiz. Bolaga berilgan grammatik tushuncha asosan mavhum bo'lgani uchun darsning ko'rgazmali bo'lishi shart hisoblanadi. Jumladan, dars maqsadiga muvofiq texnik qurollar, rasmlar, jadvallar, kartotekalardan foydalanish darsning samarali o'tishining asosiy shartlaridan biridir.

Kalit so'zlar: so'z birikmalari, imlo, sifat, fe'l, fonetik, morfologik, orfografik, boshlang'ich sinf, ko'nikma, leksik-grammatik, gap.

Abstract: This article develops proposals and recommendations for improving spelling literacy in native language lessons for future primary school teachers. The teacher should pay more attention to the application of theoretical knowledge, regardless of the topic that students study. We teach each pure topic in the program, accustom them to it, and with the help of those works, we form their confidence and develop their minds. Since the grammatical concept given to the child is mainly abstract, it is necessary that the lesson be demonstrative. In particular, the use of technical tools, pictures, tables, and card files in accordance with the purpose of the lesson is one of the main conditions for the effective conduct of the lesson.

Key words: word combinations, spelling, adjective, verb, phonetic, morphological, orthographic, primary school, skill, lexical-grammatical, sentence.

Аннотация: В данной статье разработаны предложения и рекомендации по повышению орфографической грамотности на уроках родного языка будущих учителей начальных классов. Преподавателю следует уделять больше внимания применению теоретических знаний по любому предмету, который изучают ученики. В рамках программы мы обучаем каждому чистому предмету, привыкаем к нему, укрепляем уверенность и развиваем сознание с помощью этих занятий. Поскольку грамматическое понятие, данное ребёнку, по большей части абстрактно, урок должен быть наглядным. В частности, использование технических средств, рисунков, таблиц, карточек в соответствии с целью урока является одним из главных условий эффективного проведения урока.

Ключевые слова: словарный запас, орфография, прилагательное, глагол, фонетический, морфологический, орфографический, начальный класс, навык, лексико-грамматический, предложение.

KIRISH

Dunyodagi rivojlangan davlatlarning yetakchi ilmiy markazlari va oliy o'quv yurtlarida ta'limning rivojlanishida yaxshi natija berayotgan xalqaro dasturlarni mahalliy amaliyotga tatbiq qilish, IHTT (Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti) talablariga mos umumiy o'rta ta'lim jarayonida til o'qitish metodikasiga bog'liq bo'lgan talablar yuzasidan bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari va o'quvchilar savodxonligi bo'yicha yangi innovatsion metodlarni tatbiq qilish orqali ularning muloqot (speaking) va imlo (yozuv -writing) bo'yicha savodxonligini takomillashtirish katta ahamiyatga ega. Ona tili darslarida integrativ munosabat asosida xalqaro miqyosda savodlilikni ta'minlash bo'yicha fundamental amaliy tadqiqotlar tizimiga ham katta mas'uliyat yuklaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ona tili o'qitish metodikasi, xususan, og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish, imlo savodxonligi bo'yicha bir qancha ilmiy-metodik tadqiqotlar olib borildi. Jumladan, respublikamizda boshlang'ich sinf ona tili o'qitish metodikasi bo'yicha T.G'afforova, A.Umarov,

R.Joldasov, S.Jarsonov, H.Baqiyeva, E.Berdimuratov, N.A.Urumbayev, N.Bekniyazova, A.Nauruzbayeva, S.Tajbenova, A.Sultanova, M.Asqarova, A.Najimovalarning ilmiy ishlarida hamda rivojlangan chet davlatlarning tilshunoslikka, til o'qitish metodikasiga oid ilg'or tajribalari aks etgan fan va zamonaviy axborot texnologiyalari asosida boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tayanch va fanga oid kompetensiyalarni rivojlantirish masalalari dolzarb muammo sifatida tadqiq qilingan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ishda pedagogik kuzatuv, ilmiy-metodik adabiyotlarni tahlil qilish, savolnoma, suhbat, umumlashtirish, tajriba-sinov, matematik-statistik tahlil usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining fonetik, morfologik, stilistik, punktuatsion va husnixatga oid grammatik tushunchalari, ijodiy mashqlar yordamida imloviy savodxonlikni rivojlantirish metodikasi ona tili ta'limi jarayonida foydalanishga tavsiya etilgan.

O'quvchilarning ishida, ularni boshqarishda qiyin vaziyatlar ham uchraydi. Shuning uchun o'qituvchi har bir mavzuni o'tish jarayonida o'quvchiga mos vaziyatni o'ylab topishi kerak.

So'z birikmalari ustida ishlash qiyinligini yodda tutgan holda, u savod o'rgatish davridagi faoliyatiga to'xtalib, boshlang'ich sinfning birinchi sinfida ham so'z birikmasi ustida ishlashni davom ettiradi. So'zlarga savol qo'yish orqali so'z turlari bilan ishlaydi. Bu amaliy jihatdan keyingi ish jarayoni bilan bog'liq. Ana shunday amaliy tayyor-garlikdan so'ng predmet nomini, shaklini, harakatini ifodalovchi so'zlar ustida ishlash, so'zlarni dastlabki tasniflash ustida ishlaydi. Bu so'z birikmalari ustida ishlashning dastlabki bosqichi sifatida qaraladi.

Asosiy vazifalardan biri to'g'ri va savodli yozishni o'rgatishdir. Bolalar imlo ko'nikmalariga ega bo'lmasdan, to'g'ri yozishni o'rgana olmaydi. Agar bolalar har bir orfogrammani ongli ravishda qabul qilib, ikkilanmasdan to'g'ri ishlata olsalar, bu imlo ko'nikmasiga ega bo'lish deyiladi. Bolalar matn yozish topshiriqlarini bor ishtiyoq bilan bajarsalar, to'g'ri yozishni o'rganadilar.

Qoidaning o'ziga xos xususiyati shundaki, bolalar yozma matnni qabul qilishlari va har bir orfogrammani yaxshi eslab qolishga harakat qilishlari kerak. Shuning uchun ham bolalarni to'g'ri yozishga o'rgatishda o'qituvchi birinchi navbatda ularni topshiriqni bajarishga (o'qituvchi aytmasdan), masalan, diktant yozishga, o'qilayotgan matnni diqqat bilan tinglashga, tushunishga yo'naltirishi yoki yozsa ham tushunib yozishga ko'niktirib borishi kerak.

Qoida bilan imlo ko'nikmalarini o'rganish uchun bolalar o'qituvchi rahbarligida til hodisalarini, imlo qoidalarini kuzatish, tahlil qilish, ularni bir-biri bilan solishtirish, mulohaza yuritish, o'z yozma ishlarida tasvirlashlari lozim. Shundagina ular to'g'ri yozishga o'rganadilar.

Mavzuni yoritishda ushbu fan atamalarining ma'nosi tavsif beradi. Biroq so'z shaklidagi o'zgarishlar, ularning paydo bo'lish sabablari va qoidalari aytilmagan. Lekin so'zlarning ma'nosi, grammatik shakli, grammatik shakldagi o'zgarishlar faqat ona tili darslarida o'rgatiladi. Masalan, so'zni undagi harflarni qoldirmasdan yoki almashtirmasdan to'g'ri talaffuz qilish yozish mahoratini shakllantirish va so'zni to'g'ri talaffuz qilishda katta ahamiyatga ega.

Shu sababli ona tili darslarida so'z tovush nuqtayi nazaridan tahlil qilingani uchun so'z tarkibidagi tovushlar soni aniqlanib, uni yozish ko'nikmasi rivojlantiriladi.

1-sinfdan boshlab nutq tovushlarining ikki katta guruhini to'g'ri talaffuz qilish va imlo qilish mashqlari takomillashtiriladi. Bir necha darslar davomida undosh va unli tovushlarning turli jihatlari ochib beriladi:

- so'zning tovushli jihati bilan yozma shakl o'rtasidagi yaqinlik va moslik;
- so'zning ma'noviy jihati bilan tovushli jihati o'rtasidagi bog'liqlik;
- mos so'zlarning imlosini tekshirishni bilish zarurati.

So'zning tovush-harf tarkibiga bunday yondashuv unli va undosh tovushlarning talaffuzi va imlosini o'zlashtirish imkoniyati bilan birga o'quvchilarning intellektual qobiliyatini oshiradi.

Xususan, bolalar kuzatilgan hodisaning bir qancha belgilarini solishtirish va umumlashtirishni o'rganadilar.

O'quvchilar so'zning talaffuzi va yozilishidagi farq imlo xatolariga yo'l qo'yishlariga sabab bo'lganligini tushunib oladilar. Masalan, ularda imloning ilmiy tajribasini shakllantirish uchun ular quyidagilarni bilishlari kerak:

Bitta undosh harf yozuvda ikkita undosh tovushni anglatishi mumkin (masalan, maktab so'zidagi b harfi p tovushini, maktabim so'zidagi p harfi esa b tovushini bildiradi). Bu holatlar bo'yicha ko'nikma va ilmiy tajribaga ega bo'lmasa-da, o'quvchilarda savodli nutqni shakllantirib bo'lmaydi.

O'quvchilar egallagan o'xshash bilimlar asosida talaffuz va yozilishida farq qiladigan so'zlar:

- a va o, u va i kabi unli so'zlarning talaffuzi va yozilishi;
- so'z oxirida kelgan b va d undoshlarining undosh jufti eshitilsa ham b va d harfining yozilishi;
- d va t undoshlari bilan tugagan turli so'zlarning talaffuzda yo'qolib, yozuvda saqlanib qolishi;
- tovushi bir xil bo'lgan ikki so'zning talaffuzi va yozilishini o'rganadilar.

Xuddi shu jarayonda o'qituvchi x va h undoshlarining imlosini quyidagi misollar bilan tushuntirishni maqsad qilib qo'yadi.

1. Quyidagi x va h undoshlari bo'lgan so'zlar doskaga alohida bosh harf shaklida yoziladi.

har - xar, xam - ham

xol - hol, hom - xom

2. Quyidagi vazifalar asosida tahlil yakunlandi:

- So'zlarni o'qing. Ularning talaffuzidagi farqni ayting.
- So'zlarning ma'nosini misollar asosida ta'riflang.

Har xil mollar - har xil pishgan shaftolilar.

Yuzingdagi qora xol - hol-ahvolini so'rash.

Xush kelibsiz - qush boshidan uchdi.

3. O'ylab ko'ring, x va h undoshlari so'zlarda qanday o'zgarishlarga olib keladi?

4. O'zbek (qoraqalpoq) tilidagi x va h harflari qanday tovushlarni anglatadi?

5. X va h tovushlarining qanday o'ziga xos jihatlarni kuzatgansiz? So'zlarni yozishda ularni farqlay olasizmi? Fikringizni misollar bilan tasdiqlang.

O'qituvchi x tovushi tomoqda hosil bo'lishini, h tovushi og'izning orqa qismida hosil bo'lishini ko'rsatadi va bu tovushlarning talaffuzini mustahkamlaydi.

Sifatlarning yasalishi mavzusida imlo savodxonligi bo'yicha belgilarni bildiruvchi so'zlarga qo'shimchalar qo'shilishi natijasida hosil bo'lgan tovush o'zgarishlari nuqtayi nazaridan qo'llaniladi.

Baxtli, shodlik Vatanda,

Qanday qiziq yoshlik chog'lari,

Qaraganda ko'zni tortgan,

Rang-barang suluv bog'lari.

Nuqta o'rniga tegishli so'zlarni qo'ying va nusxa ko'chiring. O'xshash so'zlarning tagiga chizing.

1) Qalin, uzun ... 2) Keng ..., katta, ... 3) Qizil, yumaloq ... 4) Oq, yumshoq ... 5) Aqlli, tartibli, namunali ...

Kerakli so'zlar: joy, daraxt, terak, pomidor, paxta, qiz.

Narsalarning belgisini kuchaytiruvchi yoki kamaytiruvchi sifatlarning orfografiyasida ham o'quvchilar chiziqcha qo'ymasdan imloviy xatoga yo'l qo'yadilar. Bunday xatoni to'g'rilashda belgilar quyidagi tartibda doskaga juft qilib yoziladi:

Katta bola - juda katta bola.

Yashil terak - yap-yashil terak.

Oq ko'ylak - oppoq ko'ylak.

Tiniq suv - tip-tiniq suv.

Qizil buyum - qip-qizil buyum.

Berilgan misollar ustida quyidagi vazifalar asosida ishlanadi:

- birikmalarni o'qing. Sifatlarni aniqlang. Birinchi ustundagi sifatlardan ikkinchi ustundagi sifatlardan qanday farq qilishiga e'tibor bering.
- ikkinchi ustundagi sifatlardan narsalarning belgilarini qanday aks ettiradi?
- ularning yozilishidagi farqini ayting.

O'quvchilar xolis fikrlash nuqtayi nazaridan juft belgilar imlosini aniqlaydilar va matn tahlili asosida mustahkamlaydilar.

O'quvchilar kamaytiruvchi va kuchaytiruvchi sifatlarning imlosini ham matnda shunday sifatlarni qatnashgan matnlarni tahlil qilish asosida mustahkamlaydilar:

1. Matnni o'qing. Savollar yordamida sifatlarni toping va tegishli so'zdan ko'chiring. Sifatlar imlosini tushuntiring. Masalan: Qora-ko'k bargli tol yonida yotardi. Uning ma'yus ko'zlari uxlayotganga o'xshardi. Qoratosh yaqinida yaralangan. Juda kuchli va chiroyli oyoqlari biroz oriq edi.

Ertagim ertaga bo'ladi. Ertagim erta bo'ldi. Qulog'i kalta bo'ldi. Bor ekan-da, yo'q ekan, och ekan-da, to'q ekan. Ola qarg'a azonchi ekan, qora qarg'a qozonchi ekan. Qora kuchuk qovunchi ekan, sariq mushuk sovunchi ekan (Qoraqalpoq folklori).

2. Topishmoqlarni o'qing. Javobni toping. Sifatlarni aniqlab, yozilishini ta'riflang.

Dum-dumaloq kichik oy,
 Tishlab yesang, g'ij-g'ij moy.
 Yashil gumbaz ichida
 Qip-qizil xona,
 Bir xil libos, teng bo'yi,
 Ming bir tengdosh.

3. Berilgan sifatlarning imlosini ta'riflang.

Suluv diydoringiz bahor tongiday,
 Jo'shqin yuragingiz yongan olovdek.
 Onamiz Amudaryo to'liqlariday,
 Qanotli qushiq va kuysiz, ustozlar
 (Tolibay Qabulov)

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, boshqa sifot so'z turkumlarini o'rganish jarayonida imlo savodxonligiga erishish bu mashq turlarini uzluksiz shakllantirishni taqozo etadi.

Boshlang'ich sinflarda so'z turkumlarini o'qitish qiyin va mas'uliyatli, chunki bolalarning bunday til faktlarini o'zlashtirish qobiliyati yo'q, ularning o'rganish darajasi, moslashish darajasi yetarli emas, bunday til faktlari ustida hech qachon ishlamagan. Shu bilan birga, so'z turkumlarini o'rganish va uning toifalarini bilish kelajakdagi ish uchun muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Boshlang'ich ta'lim konstepstiyasi // Boshlang'ich ta'lim. - T., 1998. - №6. - B. 12-18.
2. Uzviylashtirilgan Davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi. (Ona tili. O'qish. Matematika. Atrofimizdagi olam. Tabiiatshunoslik (1-4-sinflar)). -T.: RTM, 2017. -252 b.
3. Umumiy o'rta ta'limning DTS va o'quv dasturi. - T., 2017. -74 b.
4. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni.-"ICTWEEK Uzbekistan-2016" axborot-kommunikatsiya texnologiyalari haftaligi // Xalq so'zi. - T., 2016 yil 20-sentabr.
5. Mirziyoev Sh.M. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF - 4947- sonli Farmoni // Harakatlar strategiyasi asosida jadal taraqqiyot va yangilanish sari. - T.: G'afur G'ulom, 2017. - 92 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.